

Helena Törölä
Puheterapeutti, FT

LEIKIN MERKITYS LAPSELLE ENTÄPÄ, JOS LEIKKI ESTYY

Leikki

- Välttämätöntä lapsen fyysisen, sosiaalisen, emotionaalisen ja kognitiivisen kehityksen kannalta
- Leikkiessään ihminen käyttää persoonallisuuttaan ja kykyjään kokonaisvaltaisemmin kuin koskaan (Tamminen, 2001)
- Lapsen kognitiivinen kehitys tuo leikkiin jatkuvasti lisää mahdollisuuksia ja sisältöä – leikki siis kertoo myös lapsen kognitiivisesta kehityksestä

Piaget'n näkemys leikistä

- Leikin kehitysvaiheet seuraavat ajattelun kehitystä
- Kehitysvaiheet seuraavat toisiaan aina samassa järjestyksessä ja seuraava vaihe perustuu edelliseen
- Jokainen vaihe valmistelelee ja ennakoi seuraavaa vaihetta

Kehitysvaiheet Piaget'n kehitysteorian mukaan

- **Sensomotorinen kausi**

- Syntymästä 1½ - 2 vuoden ikään

- Konkreettia toimintaa esineillä, kokeillen, ilmiöitä tutkien ja syy-seuraussuhteita ihmetellen

- Määrättömästi toistoja

Kehitysvaiheet Piaget'n kehitysteorian mukaan

- Esioperationaalinen vaihe

- 1½-2 – 6 vuotta

- A. Esikäsitteellinen kausi

- Kielen ja käsitteiden nopea oppiminen

- 2 – 4 v.

- B. Intuitiivinen kausi

- aikakäsite 4 – 7 v.

Kehitysvaiheet Piaget'n kehitysteorian mukaan

- **Konkreettisten operaatioiden vaihe**
  - 7-8 – 11-12 v.
  - Kyky loogiseen ja johdonmukaiseen ajatteluun
  - Säännöt ja luokittelut
  - Normi- ja moraalisäännöt

Kehitysvaiheet Piaget'n kehitysteorian mukaan

- Muodollisten operaatioiden vaihe
  - 12 – 16 v.
  - abstrakti ajattelu, asioiden yhdistely ja johtopäätösten vetäminen
  - kyky kuvitella -> mielikuvitus laajenee
  - kyseenalaistaminen

Leikki Piaget'n mukaan

- Harjoitteluleikki (sensomotorisen kehityksen vaiheessa)
  - Lapsi tutkii ympäristöä, esineitä asioita kaikilla aisteillaan, vie suuhun, hankkii tietoa koskettamalla, katsomalla, maistamalla
  - Liikkuminen kehittyy, jolloin myös kauempana olevien asioiden tutkiminen tulee mahdolliseksi

Leikki Piaget'n mukaan

- **Symbolileikki** (esioperationaalisessa vaiheessa)
  - Lelu toimii välineenä asian tekemisessä
  - Kaikilla sanoilla ja esineillä on merkitys
  - Esine on leikisti joku muu asia
  - Mallioppiminen

Leikki Piaget'n mukaan

- Roolileikki (konkreettisten operaatioiden vaiheessa)
  - Lapsi osaa ottaa rooleja
  - Hän osaa kuvitella esineen, jota ei ole näkyvässä tai korvaamaan sen toisella esineellä
  - Juoni ja jatkuvuus leikkiin
  - Lapsi oppii asettumaan toisen asemaan
  - Kommunikointikyky ja mielikuvitus kehittyvät

Leikki Piaget'n mukaan

- N. 6 v. iässä lapsi oppii toimimaan sääntöjen ja ohjeiden mukaan – sääntöleikit
- Lapsi hakee johtavaa asemaa leikissä – tehdään ja noudatetaan sääntöjä
- Asemalla leikissä tärkeämpi merkitys kuin esineillä
- Oikeita esineitä jäljittelevät pikkuesineet
- Sadut tärkeitä

Leikin muodot

- Yksinleikki
  - harjoitteluleikin vaiheessa
- Rinnakkainleikki
  - symbolileikin vaiheessa
- Yhteisleikki
  - roolileikkivaiheessa ->....
  - tärkeä merkitys sosiaalisen kehityksen kannalta

Yleisesti ottaen

- Vuorovaikutus on edellytys, että kieli lähtee kehittymään
- Kieli on ajattelun väline
- Leikissä näkyy lapsen ajattelu
- Lasta ei voi estää leikkimästä

... kun kaikki sujuu...

Entäs, kun leikki estyy

- Liikuntavammaiset lapset
- Syömisongelmaiset lapset

Kun leikki estyy

- Liikuntavamma

- liittyy paitsi motorisen kehityksen poikkeavuus usein myös aistipoikkeavuus yhden tai useamman aistin alueelta

- > kokemukset vääristyvät

- kehon eri osat voivat reagoida keskenään eri tavalla

Harvoin pelkkä motoriikan vamma

Kun leikki estyy

- Vuorovaikutusongelma liikuntavammaan liittyen
  - monesta syystä:
    - lapsen viestit voivat olla vääristyneet
    - lapsen kyky ottaa vastaan viestejä voi olla poikkeava
    - aistivamma/-poikkeavuus
    - ärsyккеisiin reagoiminen voi olla poikkeavaa
    - tajunnan taso voi vaihdella
    - vanhempi kriisissä

Kun leikki estyy

- Liikuntavammainen lapsi jää herkästi passiiviseksi, ulkopuoliseksi tarkkailijaksi
- Enemmän aikuis- kuin lapsikontakteja
- Ei pysy liikkuvien lasten leikeissä mukana
- Kommunikointikyky voi olla puutteellinen
- Lapsi on ryhmässä yksin

Kun leikki estyy

- Kielenkehitys alkaa jo ennen syntymää
- Aistikokemusten, liikkumisen, tutkimisen kautta lapsi oppii käsitteitä, alkaa ymmärtää
- Käsitellä -> käsittää
- Vaikeasti liikuntavammainen lapsi ei saa oikeanlaisia kokemuksia, ei pysty tutkimaan, ei pysty kunnolla omatoimisesti käsittelemään
- Lapselta puuttuu kokemuksia
- Hänelle kerrotaan, selitetään, kuvaillaan
  - hän joutuu muistamaan

Kun leikki estyy

- Puheterapian, kuten muidenkin terapioiden, tulisi rakentua vahvistamaan lapsen vuorovaikutusta ikäistensä kanssa
  - terapeutti on kanssakäymisen mahdollistaja ja vain vähäisessä määrin sen toinen osapuoli
- Terapian tulisi antaa lapselle mahdollisuus kokea asioita, käsitellä, käsittää ja yleistää
- Lapsen tulisi olla aktiivinen toimija – oman elämänsä subjekti

Syömispulmaiset lapset

- Syöminen on vuorovaikutusta
- Syömisongelma johtaa aina vuorovaikutusongelmaan, olkoonpa sen alkuperä mikä tahansa
  - syömistilanteeseen alkaa kasautua paineita -> lapsi alkaa yökätä, oksentaa, pyrkii tilanteesta pois, vaatii virikkeitä...
  - suu voi olla vähästä käytöstä johtuen herkkä
    - > lapsella sanotaan olevan sensoriikkaongelma
  - ruokaa ei saa joutua käsiin, vaatteille
  - ruoka on lapselle vierasta ja uhkaavaa

Syömispulmaiset lapset

- Play picnic, syömishäiriöisten lasten ryhmäkuntoutus
  - 4 – 6 lasta tapaavat toisensa viitenä päivänä viikossa picnicillä
  - yhteinen ruokahetki, jolloin ruoka on katettu liinalle lattialle, pieniin, sieviin, värikkäisiin astioihin
  - aikuiset mallittavat syömistä, eivät puutu siihen, mitä lapset tekevät, elleivät nämä pyydä apua

Syömispulmaiset lapset

- Lasten syömisestä ei Play picnicillä puhuta
- Tilanteesta pyritään luomaan mahdollisimman rento ja miellyttävä
- Lapset saavat tehdä mitä haluavat
  - he tutustuvat ruokaan käsin ja leikkivät sillä
  - vähitellen he toteavat ruuan vaarattomaksi

Ensimmäisellä viikolla ruokaa tutkitaan, toisella viikolla sitä eksyy vähän suuhun ja kolmannella viikolla syöminen lisääntyy – prosessi jatkuu kotona

Syöminen muuttuu sosiaalisemmaksi; lapset syöttävät vanhempiaan, toisiaan ja varastavat ruokaa toisiltaan

Syömispulmaiset lapset

- Mihin hävisi

sensoriikkaongelma?

- Erittäin moni lapsi, jolla on ollut letkuravitsemus, on päässyt eroon letkustaan Play picnicin kautta kolmessa viikossa
- Vanhemmat tarvitsevat oman huomionsa
  - vanhempainryhmä kahdesti viikossa
  - ryhmässä saa puhua syömisestä, purkaa paineita, saa vertaistukea ja ohjeita syömiseen suhtautumisessa

Syömispulmaiset lapset

- Vanhempien vaikea antaa lapselle itsemääräämisoikeus syömisen suhteen
- Lapsesta tulee aktiivinen toimija – oman elämänsä subjekti
- LEIKKI ON LAPSELLE AVAIN KAIKKEEN KEHITYKSEEN JA YMMÄRRYKSEEN